

УДК 621.74

М.А. Фесенко, канд. техн. наук, В.О. Косячков, канд. техн. наук, доц., К.В. Фесенко
Національний технічний університет України «КПІ», Україна

СПОСІБ ВИГОТОВЛЕННЯ ДВОБІЧНИХ ЧАВУННИХ ЛИТИХ ДЕТАЛЕЙ

М.А. Fesenko Ph.D., V.A. Kosvachkov Ph.D., Assoc. Prof., K.V. Fesenko
A METHOD PRODUCTION OF BILAYER IRON CASTINGS

Умови експлуатації багатьох деталей механізмів і машин часто висувають різні, іноді взаємно виключаючі, вимоги відносно фізико-механічних та експлуатаційних властивостей у окремих частинах або зонах литих виробів.

Так наприклад, деталі, які працюють в умовах абразивного або ударно-абразивного зносу (насадки відбійних молотків, зуб'я розпушувачів, зуб'я екскаваторів, біла до молоткових дробарок тощо), повинні мати тверду зносостійку робочу частину і м'яку пластичну основу або монтажну частину. Такі вимоги може задовольнити комбінація білого твердого чавуну з карбідами заліза і інших елементів в робочій частині та відносно м'якого пластичного високоміцного чавуну з глобулярним або вермикулярним графітом в матричній частині.

Сьогодні виробництво литих деталей з диференційованими властивостями в різних зонах або частинах здійснюється різними способами, основними з яких є: заливання в загальну ливарну форму з встановленою розділовою перегородкою різнорідних рідких сплавів, виливання з форми рідкого залишку одного чавуну з доливанням серцевини іншим чавуном, заливання однорідного чавуну в ливарну форму з вмонтованим у неї кокілем-холодильником, тощо.

Більшість з перелічених способів потребують встановлення двох плавильних агрегатів для синхронного виплавлення різнорідних чавунів, або ж виплавлення одного базового розплаву, але з подальшою позапічною обробкою його частини (порції) до заливання в ливарну форму. При цьому потрібна чітка синхронізація процесів виплавки та розливання різнорідних сплавів, що є суттєвим недоліком вказаних способів.

З метою усунення перелічених недоліків в роботі відпрацьовується принципово новий спосіб диференціації структури та властивостей чавуну в різних частинах (зонах) виливка.

Спосіб реалізується шляхом заливки ливарної форми базовим розплавом через загальний стояк і канали розгалуженої ливникової системи, яка забезпечує підвід розплаву до виливка через живильники з двох сторін і передбачає можливість внутрішньоформової обробки модифікувальними, легувальними або іншими присадками розплаву в реакційній камері на шляху руху до порожнини форми (рис.1). Модифікувальна, легувальна або інша обробка розплаву всередині ливарної форми призводить до зміни структури та властивостей металу в порівнянні з вихідним розплавом, який заливається, що в разі не змішування різнорідних розплавів дозволить отримати диференційовані властивості в окремих зонах або частинах литих деталей.

Однак, незважаючи на простоту ідеї в перших лабораторних випробуваннях нового способу замість очікуваних двобічних деталей всі експериментальні виливки кристалізувалися з монолітною структурою. Гідродинамічне перемішування різнорідних потоків при заливанні форм рідким металом і подальше конвективно-дифузійне перерозподілення в рідко-твердому сплаві елементів-модифікаторів з однієї зони в іншу призводило до нівелювання та усереднення структури і властивостей чавуну по всьому об'єму виливка.

Рисунок 1 – Схема технологічних варіантів отримання двобічних виливків з білого (БЧ) і високоміцного (ВЧ) чавунів на базі вихідного білого (БЧ) (а) або сірого (СЧ) (б) чавунів, з роздільним модифікуванням металу в ливарній формі сфероїдизувальним (СМ) та карбідостабілізуювальним (КМ) модифікаторами

Проблему запобігання гідродинамічного переміщення і перерозподілу елементів при отриманні двобічних виливків усунули установкою в порожнину ливарної форми розділової перегородки з листового оцинкованого заліза. При певному поєднанні товщини перегородки і температури заливання розплаву час розчинення або розплавлення перегородки збігається з часом знаходження чавуну в рідкому та рідко-твердому стані, що забезпечує отримання виливків з диференційованими структурою й властивостями в лівій і правій їх частинах.

В результаті експериментів були отримані двобічні виливки, що складаються в лівій частині (половинці) з твердого зносостійкого білого чавуну (БЧ) і в правій частині (половинці) – з високоміцного чавуну з кулястим графітом (ВЧ) (рис.2). Різниця в твердості між лівою і правою частинами вилівка складала 100...160 НВ. При цьому, як підтверджують експерименти, перегородка повністю не розчиняється, а надійно зварюється з різномірними чавунами по центру вилівка.

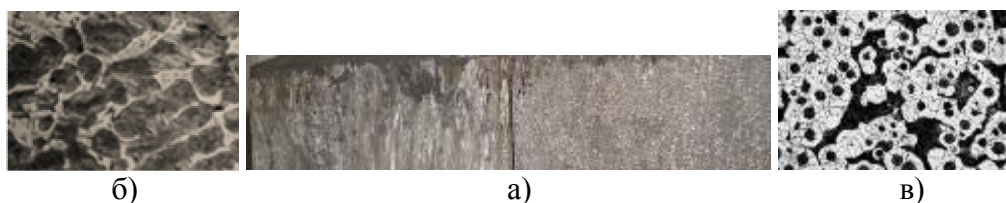

Рисунок 2 – Колір зламу (а), мікроструктура в лівій (б) БЧ і правій ВЧ (в) частинах експериментального вилівка

Таким чином, в роботі підтверджена можливість реалізації запропонованого способу диференціації структури і властивостей чавуну в локальних частинах або зонах деталей, одержаних з застосуванням технології внутрішньоформового модифікування базового (вихідного) розплаву, виплавленого в одному плавильному агрегаті.

Результати численних лабораторних досліджень свідчать про перспективність застосування запропонованого способу на промислових підприємствах при виготовленні деталей, що працюють в умовах ударно-абразивного зносу замість сталевих виливків, наприклад із сталі 110Г13Л, або інших високолегованих сталей і легуваних спеціальних чавунів.

Запропонований спосіб дозволяє значно спростити технологічний процес отримання виливків з диференційованими властивостями, скоротити витрату дефіцитних і дорогих легуючих елементів, знизити собівартість литва та не потребує додаткового встановлення плавильних агрегатів або іншого обладнання.